

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ceremonien Van Den Heylighen Dienst Der Misse Bethoont Vyt De H. Schriftvre Ende De HH. Ovt-Vaders vande eerste 400. ende volghende jaeren

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1661

§. II. Latynsche Vaders.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34059

Nicolaus Cabasilas, Anno 1220.

De Liturgia Cap. 32.

Men moet segghen / dat dit Sacrificie niet een beeldt oft figure van een Sacrificie is / maer een waerachtigh Sacrificie. niet dat het broodt is / 'twelck gheoffert woꝝdt / maer het Lichaem Christi selve.

Nicephorus Callystus, Anno 1300.

Libro 1. historiae Cap. 28.

Als Christus was aengheseten / heeft ghegheben het verholen Sacrificie van onse aensienlycke / ende lebendigh-makende Mysterien : Ende als hy het broodt ende wijn hadde gheseghent dooz dancksegghinghe / ende hepligh-makinghe / heeft het ghegheben aen de Discipelen / versekerende / ende als boꝝghe blyvende / dat het waerlyck was sijn Lichaem / ende Bloedt.

§. II.

LATYNSCHE VADERS.

Den H. Anacletus, Anno 103.

Epistola 1. Cap. 2.

De Byesters als sy Sacrificie doen aen den Heere / en moeten dat niet alleen doen / maer ghetuyghen hebben / op dat men berhoonen magh dat sy volmaecktelijck Sacrificie doen in gheheplighde plaetsen.

Den H. Alexander, Anno 109.

Epistola 1. Cap. 4.

Daer en kan niet meerder wesen in de Sacrificien, als het Lichaem ende Bloedt Christi : Daer en is oock gheene beter offerhande / maer dese gaet alle d' andere te boven.

Den

Den H. Thelesphorus, Anno 127.

Epistola ad omnes universaliter, Cap. 2.

Op den H. Nacht bande gheboozte des Heeren
sullen sy Missen doen, ende singhen den lof-sangh
der Enghelen.

Den H. Pius, Anno 142.

In Codice 5. Librorum lib. 2. cap. 117.

Die niet bereydt en sullen geweest sijn te com-
municeren / sullen nae de solemniteyten der Missen
alle Sondagghen/dancksegghinghen ontfanghen

Den H. Anicetus, Anno 154.

Apud Ivonem parte 2. cap. 38.

Dat men neerstelijck daer op acht neme/ dat
het broodt/wijn ende water / sonder de welke men
gheen Missen en kan doen, supberlijck worden ghe-
handelt.

Den H. Soter, Anno 163.

Apud Gratianum de consecrat. distinct. 1.

Dat is oock ghestelt/ dat niemant bande Pre-
sters sich verboozdere Missen te doen, ten sy daer der
twee teghentwoozdigh sijn.

Tertullianus, Anno 200.

Libro ad Scapulam cap. 2.

Wy doen Sacrificie aen Godt booz de welbaert
des Keysers.

Item *Lib. de cultu femin. cap. 11.* Ghy-tieden vrou-
wen / hebt occasie ghenoegh om upt te gaen/
want oft het Sacrificie wordt gheoffert, oft daer is
eenen stecken te besoecken/oft men predicht.

Item *De velandis virginibus cap. 9.* Ten wordt aen
de

77
de vrouwe niet toegelaten in de kercke te spre-
ken/noch te leeren/noch te doopen/noch te Offeren,
noch eenigh ampt te bedienen van't Pricsterdom.

Den H. Fabianus, Anno 237.

In Codice decretorum lib. 5. cap. 9.

Het Sacrificie en moet niet ontfanghen worden
van de handt des Pricsters/die de ghebeden/ ende
andere onderhoudinghen / inde Misse, nae de ghe-
woonte niet en kan volhzenghen.

Den H. Cyprianus, Anno 250.

Libro 2. Epistola 3.

De Eucharistie wordt op den Altaer ghehep-
licht/ de Pricster houdt de plaetse Christi, ende het
Sacrificie wordt gheoffert aen Godt den Vader.

Item *Epistola 77.* Soo groot is de verholghinghe
der Novarianen, dat de Pricsters Godts noch oc-
casie en hebben om te offeren, ende te celebreren de
goddelijke Sacrificien.

Item *De Oratione Dominica:* Als wy samen verga-
deren met de broeders / ende met den Pricster
Godts om te celebreren de goddelijke Sacrificien, wy
moeten de gheschickthepdt / ende seebaerhepdt
ghedachtigh wesen.

Eutychianus, Anno 275.

Apud Gratianum II. q. 3. c. Si quis.

Indien eenighen Bisschop / oft Abt / aen den
Pricster / oft Monich sal belast hebben Misse te sin-
ghen booz de kerckers / 'ren is niet gheozloft / ende
het is beter aen haer te ghehoorszamen.

Marcellinus, Anno 306.

Epistola i. ad Salomonem Episcopum.

Het Sacrificie 'twelck van de Christenen op de
hepl-

heylighe Antaren gheoffert wordt, en wordt
alleen gheoffert aen Godt den Vader/maer oec
souden Soue/dooz eene algheimeyne devotte.

Den H. Sylvester, Anno 320.

In actis Concilij Romani.

Desen heeft ghestelt in de Synode/met het
le toestacn van alle/dat gheenen Priester sich
boozdere Missen te celebreren, in plaetsen die vanden
Bisschop niet gheheplight en zijn.

Den H. Ambrosius, Anno 370.

Libro 1. officiorum cap. 18.

Eertijts wierdt een Lam gheoffert/daer wt
een kalf gheoffert; Nu wordt Christus gheoffert, maer
hy wordt gheoffert als mensch/als weder om on
fanghende sijn lyden/ ende hy offert sy-selven
Priester/op dat hy onse sonden verghebe.

Item in Psalm 38 Wy hebben den oppersten
ster tot ons sien komen / wy hebben sijn Bloed
booz ons sien offeren / laet ons wy Priesters
ghen/soo beel als wy konnen/op dat wy booz
volck Sacrificie offeren : want al-hoe-wel Christus
nu niet en schijnt te offeren : hy wordt nochtan
gheoffert hier op der aerden / om dat sijn Lichaem
gheoffert wordt.

Den H. Hieronymus, Anno 390.

Adversus vigilantium cap. 3.

Den Bisschop van Roomen offert aen den He
Sacrificien op de eertweerdighe beenderen van
trus, ende Paulus.

Item Lib. 3. advers. Pelagian cap. 5. Soo heeft Christus
gheleert sijne Apostelen/ dat sy daghelijck
Sacrificie van sijn Lichaem, gheloovende/durven
ghen : Onse Vader die in de hemelen zijt.

Item Lib. 1. cap. 19. Het staet den Priester toe/die

79
tijdt moet Sacrificien offeren voor het volck, althijt te
bidden.

Den H. Gaudentius, Anno 400.

Tractatu 2.

Daerom heeft Christus bevolen aen sijne ghe-
troutwe discipelen/de welke hy de eerste Priesters
gheselt heeft van sijne kercke / dat sy sonder op-
houden souden oeffenen de mysterien des eeuwighen
levens, de welke van alle de Priesters, door alle de ker-
ken vande heele werelt moeten ghecelebreert worden.

Het tweede Concilie van Carthagen, Anno 400.

Capite 8.

Inden eenighen Priester / scheuringhe ghe-
macckt hebbende / aen Godt Sacrificie sal gheoffert
hebben, die sy verbloect.

Den H. Augustinus, Anno 400.

Libro 20. contra Faustum capite 18.

De Hebreentwen / inde slacht-offerhanden der
heesten / die sy aen Godt offerden / beteeckenden
propheetisch wijse / met vele ende verscheyden ma-
nieren/de toekomstende slacht-offer/die Christus ge-
offert heeft / waer van het komt dat nu de Chri-
stienen de ghedachtenisse celebzeren van dat selve
Sacrificie/dooz het Offeren, ende mededeplen van't
Lichaem ende Bloedt Christi.

Item *Contra adversar. legis lib. 1. cap. 18.* Maer van
moeten wy Godt meer bedancken / als dooz de
ghenade / die wy hebben dooz onsen Heere Jesum
Christum : Het welck de Christienen weten te ghe-
schieden in't Sacrificie der kercke, waer van alle de
Sacrificien der oude/zijn schaduwten gheweest.

Item *Lib. 1. contra Faustum, cap. 21.* Wie hande gheste-
lijcke Obersten / staende aen den Antaer / op de
plaetsen der heylighe Lichamen / heeft opt ghe-
seyde:

sepdt: Petre, oft Paule, oft Cypriane wy offeren
u: Het ghene gheoffert woꝝdt / woꝝdt aen
gheoffert: Wy doen menighmael Sacrificien aen
by de Reliquien der Heplighen/alleen op dae
niere/ ghelijck als de Heere ons beholen heeft
crificie te doen, dooz de verklaringhe des nieuwe
Testaments.

Item *Lib. 22. de Civitate Dei cap. 8.* Daer is een
Priester henen ghegaen/ende heeft daer gheoffert
Sacrificie des Lichaems onses Heeren.

Item *Lib. 10 de Civit. c. 18.* Christus is den Priester
offert / ende hy selve is d'offerhande / waer
hy beghert heeft dat het daghelijcks Sacrificie
Kercke soude wesen een Sacrament: Van
waerachtigh Sacrificie, waren de oude Sacrificien
der Heplighen / menighbuldige/ende verchept
te rekenen: Men dit opperste ende waerachtigh Sac
rificie zijn alle valsche Sacrificien gheweken.

Item *Lib. 22. de Civit. cap. 10.* Wy en rechten gheen
antaren op booz onse Martelaren / op dat
daer op souden Sacrificie doen aen de Martela
ren/maer wy offeren Sacrificie aen Godt alleen: En
de dat Sacrificie is het Lichaem Christi.

Item *Epistola 18. ad Januar. cap. 2.* Op sommige plaa
sen en woꝝdt niet eenen dagh naeghelaten/op den
welcken men niet en Offert, elders maer Sater
daeghs/en Sondaeghs/elders maer Sondaeghs.

Item *In Psalm. 33.* De Heere Christus heeft van sijn
Lichaem / ende sijn Bloedt inghestelt een Sacri
cie nae de oꝝdeninghe van Melchisedech.

Item *De anima & ejus origine lib. 1. cap. 11.* Ten
gheensins toeghelaten/dat men booz d'overlede
ne die niet ghedoout en zijn / van wat ouderdom
sy mochten wesen / Ooffere het Sacrificie des Lichaems
ende Bloeds Christi.

Item *Serm. 11. de Sanctis:* Seer wel rusten de sielen
der Rechtbeerdighe onder den Altaer / om dat het
Lichaem des Heeren woꝝdt gheoffert op den Altaer: En
de niet sonder reden roepen de Rechtbeerdighe
daer tzaecke ober haer bloedt / daer oock voor de
sondaer

sondaers het Bloedt Christi wordt uyt-ghestort.

Posidius, Anno 430.

In vita Augustini.

Augustinus is ontflapen in brede / ende om te re-
commanderen de aflegghinghe sijn lichaems / is
het Sacrificie aen Godt gheoffert, ende hy is begraven
gheweest.

Den H. Leo, Anno 450.

Serm. 8. de Pascha Domini.

Alle de verschepdentheden der oude Sacrifice-
rien / verbolt de Offerhande van't Lichaem ende Bloedt
Christi.

Item *Epist. 81. ad Dioscorum cap. 2.* Indien daer soo
eene menighe volcks komt / dat de kercke de sel-
ve niet batten en kan / men sal de Offerhande van't
Sacrificie herhalen booz de ghene die uyt ghestoren
worden.

Den H. Prosper, Anno 450.

De promissionibus & pradictionibus parte 4. c. 6.

Als den Sondagh ghekomen was / den Dyt-
ster is met ons opgeklommen / ende heeft het
Morghen-Sacrificie nae gewoonte daer gheoffere; Welck
Sacrificie ghedaen zijnde / &c.

Het tweede Concilie van Arles, Anno 453.

Capite 3.

De ghene die / teghen dese instellinghen / sich sal
verboozdert hebben een Clerck t'ordineren / die
en sal sich niet verboozderen een heel jaer Missete
doen.

Cæsarius Arelatensis, Anno 470.

Homilia 5.

Ich bidde u / broeders / soo dichtwilis alffer Mis-
sen

sen ghedaen worden, 'tzy op Sondaghen / 'tzy op andere groote Feest-daghen / dat niemant uyt de Kercke en gae / 'ten zy dat de goddelijcke Mysterien volbracht zijn. Indien ghy daer wel op acht neemt ghy sult sien / dat alsdan de Missen niet ghedaen worden, wanneer de goddelijcke lessen in de Kercke opghesepdt worden / maer als men de gaber offert / ende het Lichaem ende Bloedt Christi gheconcreert wordt.

Den H. Fulgentius, Anno 500.

Libro 2. ad Monimum cap. 2.

Ghy seght dat ghy van sommighe ghebruggen zyt aengaende het Sacrificie des Lichaems, ende Bloeds Christi, het welck vele meynen alleen gheoffert worden aen den Vader: maer 'ten is niet nieuwt dat de Kerckes haer inbeelden dat sy de waerheysullen overstrijden.

Den H. Felix, Anno 524.

Epistola 1.

Ghelijck niemant anders de Missen moet singhen, noch Sacrificien op den Altaer offeren, als de Priesters die Gode toegheheplight zijn / alsoo en is niet gheozloft Missen te singhen, noch Sacrificien offeren, als in soodanighe plaetsen / die van ghelijcken Gode toegheheplight zijn.

Primasius, Anno 540.

In cap. 2. posterioris ad Timoth.

Dyt dit altemael blycke opeentlyck / dat den Apostel Paulus, Timotheum ghetwydt heeft tot Priester en Bisschop om te doen het Sacrificie der Missen

Den H. Gregorius Magnus, Anno 590.

Libro 4. Dialogorum cap. 58.

Christus in sijn-selven onsterffelijck / ende onbet

derffelijck lebende / wort wederom in dit myfterie van de H Offerhande voor ons gheoffert : want daer wort ſijn Uichaem ghenut / ſijn Vleefch wordt ghedeylt tot de falighepdt des volcks. Syn Bloedt en wordt nu niet gheftort in de handen der onghe- loobighe / maer in de monden der gheloobighe. Laet ons hier up dan dencken / wat een Sacrificie dit is voor ons , 'twelck tot onfer ontfaghinghe ad- rijdt naevolgt het lijden van den eenighen So- ne : want wie van de gheloobighe foud' konnen twijffelen / oft de hemelen gaen open tot de ſtem- me des Priefters in de ure van't Sacrificie , en d'En- ghelen zijn daer teghenwoozdigh in dat Myfterie van Iesus Christus, &c.

Fauftus Caſſinus, Anno 600.

In vita D. Mauri.

Als het nu Dagh gheworden was / heeft den H Maurus, den Priefter Simplicium ontboden / op dat hy het Sacrificie van onse verloffinghe soude op-offeren vooz eenen ſekeren overleden.

Den H. Iſidorus Hiſpalenſis, Anno 610.

Libro 1. Officiorum cap. 18.

Het Sacrificie 'twelck van de Christenen wordt gheof- fert , heeft Christus onsen Heere eerst ingheſtelt / als hy aen d' Apostelen ſijn Uichaem / ende Bloedt ge- recommandeert heeft / eer hy ghelevert wierdt. Dit Sacrificie is aen de Christenen gheboden te ce- lebreren in de plaetse van de Joodsche offerhan- den.

Den H. Eligius, Anno 640.

Homilia 8.

Daghelijcks wordt inde H. Kercke / door de Priefters, aen Godt den Vader op-gheoffert dat alder-hey- lighste Lam , het welck tot het eenwigh leven op-
 F 2 boert

boet de ghene die 't nutten : want al-hoe-wel in
daghelijcks woꝝdt gheoffert / het blijft nochtant
altijdt gheheel/onbebleekt/ ende lebendigh.

Het Concilie van Braga, Anno 670.

Als den Priester gaet om Misse te doen, oft om het
Sacrificie door sijn-selven offeren, oft om het Sacra-
ment des Lichaems / ende Bloeds Christi te nut-
ten/hy en sal niet anders gaen/ als met eene Schou-
der op beyde de schouderen.

Den Eerweerd. Beda, Anno 700.

Historia Anglicana lib. 4. cap. 22.

Dele verstaen hebbende/datter inden slaghe
waren gheleben/ sijn ontfeken gheworden door
gheloobe/ ende Debotie om aen den Heere offerhan-
den te offeren vande heylighe Offerhande, vooꝝ die
welcke overleden waren : want sy verstonde
wel / dat het H. Sacrificie niet was tot de eentwighe
verlossinghe van siele en lichaem.

Alcuinus, Anno 750.

De celebratione Missarum cap. 39.

De Misse wort ghedaen tot ghedachtenisse van
Tijden Christi, want soo heeft hy bevolen aen de
Apostelen / ghebende sijn Lichaem ende Bloed.
Doet dat tot mijnder ghedachtenisse. Dat is tot memo-
rie van mijne passie : als oft hy seide : 'Ghe-
ick vooꝝ u l. salighepdt hebbe gheleden/ hout dat
memorie van/ ende maect dat ghy lieden 't selve
vooꝝzenght tot u l. salighepdt/ ende vande utro-
Men seghet dat den Apostel Petrus de eerste van al
le/Misse ghedaen heeft te Antiochien.

Carolus Magnus, Anno 780.

Libro 7. Legum Cap. 201.

Niemandt en sal sich verhoorden npt de
Misse

Misse te gaen / ten 3p dat sy volepndt 3p.
Wandelbertus Diaconus, Anno 830.

In vita S. Goaris.

Den H. Goar was ghewoon alle daghe / wanneer hy celebreerde de solemniteyten der Misse, op te offeren vooz den staet van de Kercke het Sacrificie des Lichaems, ende Bloedts Christi.

Amularius Trevirensis, Anno 830.

Libro 3. de officiis Ecclesiasticis cap. 25.

Wonderlyck/ende groot is het gheloobe bande H. Kercke : Sy ghelooft dat het teghenwoordigh Sacrificie dooz de handen der Enghelen wozyt ghezaghen vooz 't ghesicht des Heeren / ende is van gheboelen dat het met den menschelycken mondt moet ghegheten wozyden.

Angelomus, Anno 830.

In 1. Regum cap. 21.

In het oude testament waren vleeschelycke gheboden der wet / daer was een Sacrificie nae de ordeninghe van Aaron : Ende daer naer heeft Christus van sijn Lichaem ende Bloedt een Sacrificie inghestelt nae de Ordeninghe Melchisedechs.

Rabanus Maurus, Anno 850.

De Institutione Cleric: lib. 1. cap. 30.

De Misse is een ghesantschap tusschen Godt / ende de menschen / her ampt van dit ghesantschap bedient den Priester / als hy de wenschen des volcks dooz ghebeden en smeekinghen offert aen Godt. Ende dat gheschiedt seer wel ten tyde van't Sacrificie, als men de ghedachtenisse celebreert van Christus den Middelaer Godts ende der menschen / die sijn selven heeft gheoffert vooz ons aen den

den Vader: Dese maniere van Sacrificie heeft eerst
inghestelt / onsen Heere / ende meester Jesus hristus,
als hy aen sijn Apostelen heeft gheretomman
duert sijn Utschaem / ende sijn Bloedt.

Paschasius Ratbertus, Anno 880.

De corpore & Sanguine Domini capite 9.

Dese offerhande wordt daghelijck herhaelt / al-
hoe-wel Christus eens in't vleesch heeft gheleden /
om dat wy daghelijck vallen / daerom wordt
Christus daghelijck op eenre verholen maniere
gheoffert.

Witichindus Corbeiensis, Anno 960.

Libro 3. Gestorum Saxoniorum.

De H. Mathildis, was 'snachts altijd teghen
woordigh in de solemniteyten der Misse.

Stephanus Leodiensis, Anno 970.

In vita S. Lamberti.

Den H. Lambertus en hiel niet op van Solemni-
teytender Misse te doen, celebrerende de ghedachte-
nisse van de saligh-makende passie Christi, ende of-
ferende aen Godt het Sacrificie, booz die / booz de wel-
ke hy wel wist dat hy souden rekenenschap gheben.

Berno Augiensis, Anno 1020.

In vita S. Udalrici Cap. 21.

Soo langh als de krachten vanden H. Udalricus
toelieten / offerde hy daghelijck op / onder de Solem-
niteyten der Misse de salighe offerhande.

Den H. Petrus Damianus, Anno 1040.

Sermone in natali Domini.

Ich hebbe de Priesters / met priesterlijke klee-
deren

deren gheleedt wesende/sien komen aenden Au-
taer Godt/om te Sacrificeren het Lichaem ende Bloet
des Salighmakers.

Adelmannus, Anno 1050.

Epistolâ ad Berengarium.

De maere en loopt niet alleen in Italien, maer
oock in Duytslandt, dat ghy Berengari u afghesneden
hebt bande eenighepdt der H. Kercke / ende dat
ghy anders schijnt te gheboelen van't Lichaem
ende Bloedt des Heeren/(twelck daghelijcks de hee-
le werelt door, op den H. Autaer wordt gheoffert) als
het Catholijck gheloobe ghevoelt.

Algerus, Anno 1060.

De Sacramento Altaris libro 1. cap. 16.

Ons daghelijcks Sacrificie is het selve met dat/met
'twelck Christus eens is gheoffert gheweest aen
het Cruys/ want de selve waerachtighe substan-
tie des Lichaems Christi is hier/bie daer was. Al-
hoe-wel de offerhande Christi aen't Cruys ghe-
noechsaem is gheweest tot salighepdt / ende ver-
lossinghe van alle / sy is nochtans daghelijck
oock nootsakelijck om te verstercken/ende te sup-
beren de menschelijcke swackhepdt/de welcke da-
ghelijck verfocht wordt/en valt/oft in doodelijc-
he/ oft ten minsten in daghelijcksche sonden/ son-
der de welcke dit leven niet gheleypdt en kan wor-
den.

Den H. Anselmus Cantuariensis, Anno 1080.

In Cap. 10. Epistola ad Hebraeos.

Men offert daghelijcks het Sacrificie vooz de sonden
der leedtwe sighe.

Honorius Augustodunensis, Anno 1120.

In Gemma anima Libro 1. cap. 86.

De Heere Jesus is de eerste die de Misse ingheleest heeft nae de opdeninghe van Melchisedech, als hi op het broot ende wijn heeft ghemaeckt sijn. Dat haem ende Bloedt / ende gheboden aen de sijnen dat men sijn ghedachtenisse soude houden.

Rupertus Tuitiensis, Anno 1120.

De divinis officiis Libro 2. cap. 2.

De Kerck en offert niet alleen broodt ende wijn / die men lichamelijck siet / maer sy offert ook als een nieuw, ende waerachtigh Sacrificie het Woord Gods, den Sone Gods, die met de ooghen des ghehoors woerdt ghesien.

Den H. Bernardus, Anno 1130.

Sermone 2. in Festo omnium Sanctorum.

Wy moeten onse predicatie sluyten / want de gheleenteyten der Misse moeten noch ghedaen worden.

Richardus Victorinus, Anno 1140.

In Cantica cap. 30.

Christus is eens gheoffert gheweest aen't Cruys / hy wordt nu dickwils voor ons gheoffert op den Altaer.

Petrus Cluniacensis, Anno 1140.

Epistola contra Petrobrusianos.

Opvanden Godts / de Kercke Godts antwoorde / dat sy niet en is sonder Sacrificie, ende dat sy in haer Sacrificie niet anders en offert als het Lichaem ende Bloedt van haren verlosser, Het Lam alleen / 'twelck wegh neemt de sonden des wereltds / woerdt ghestelt op den Altaer der Chyrienen. 'Twelck Christus eens heeft gheoffert / dat heeft hy aen sijn Kercke

kercke ghelaten om altydt gheoffert te worden.

Stephanus Edvensis, Anno 1170.

De Sacramento Altaris cap. 9.

Christus is eens ghestorven aen't Cruys/om dat de erf-sonde soude uptghedaen worden: Hy heeft door den dienst der Priesteren willen gheoffert worden met eene Offerhande die dickwils herhaelt wort, op dat de dadelijcke schuldt soude uptghedaen worden: Hy is die offert/ende de offerhande/de hostie/ende de Priester/om dat hy Godt ende mensch is. Christus heeft sich aen het Cruys aen den Vader gheoffert tot eene heylighe/ende Gode wel-behagende Offerhande: Den Priester offert den selven Christum op de tafel des Autaers.

Innocentius Tertius, Anno 1200.

Extra de celebratione Missarum cap. 3.

'Tis ghenoech dat de Priester alle daghe eens Misse lese, uptghenomen den dagh bande gheboozte des Heeren / ende als den noodt anders soude bereyffchen.

Honorius Tertius, Anno 1217.

Extra de celebratione Missarum cap. 10.

Dat den Priester dickwils het volck leere/ dat het sich met alle eerbiedinghe bughe wanneer de H.Hostie op-gheheven wort inde Misse; desghelijcks oock als den Priester de selve draeght tot de siecken.

Hugo Cardinalis, Anno 1240.

In Caput 22. Luca.

Op den selven dagh als de Heere ingestelt heeft het Sacrament van 't Abontmael des Heeren / heeft hy oock ingestelt de Misse.

Guilielmus Durandus, Anno 1280.

In Rationali divinorum libro 4. cap. 1.

Onder alle de Sacramenten der Kercke / is de
hoornaemste 'twelck in den dienst der Misse wordt ge-
celebreert op de tafel van den alderheylighsten Aucto-

Ludolphus Saxo, Anno 1330.

Parte I. vita Christiana cap. 43.

De Misse is eenighsing volghens de wet der na-
ture / Godts / ende des Euangeliums : De he-
bende nature begheert dat een ieder eenighen rit
besteedt in't ghebedt : De gheschreven Wet ge-
biedt den Sabbath te vieren om te bidden / maar
de Canones hebben tot dit ghebedt ghestelt de
tijdt vande Misse, daer Godt ende mensch waerlijch
teghenwoordigh is.

Joannes Taulerus, Anno 1350.

Libro Institutionum cap. 5.

Die gheballen is / dat hy noyt dagh en la-
tooz by gaen sonder Misse te hooren met eene groe-
te danckbaerhepdt : Want in dat Sacrificie wordt
daghelijch veruencut die wonderlijche liefde
met de welcke den Heere sy-selven aen ons heeft
ghelaten.

Thomas Waldensis, Anno 1420.

Tomo 3. Titulo 4. cap. 28.

Heere Jesu, ban alle utwe solemnitepten hier op
der aerden is de meeste / die vande Misse, om dat het
een Sacrificie is van uw' waerachtigh Lichaem.

Dionysius Carthusianus, Anno 1460.

Orthodoxa fidei summa libro 4. cap. 117.

Om dat in dit Sacrament wordt begrepen / die
heer

heele verholentheydt van onse saligheydt / daer-
om wordt het met meerder solemniteyt ghecele-
breert. Het eerste deel is goddelijcken Lof. Het
tweede deel beslypt een verhael van onse ellen-
den / als men seght Kyrie eleyson. Het derde houdt
ghedachtenisse van de hemelsche brengh / als men
seght : Glorie zy Gode inden alderhooghten. Het vier-
de deel beslypt het ghebedt 'twelck den Pstester
doet hoor het volck / &c. Het volck nu aldus bereypt
wesende / men komt tot het celebzeren van't
Mysterie / 'twelck gheoffert wordt voor soo veel als't
een Sacrificie is, ende ghenut wordt hoor soo veel
als het een Sacrament is.

Bemerckinghe.

PArtije meynt dat sy alle dese boorgaende ghe-
rupghenissen beantwoozdt met te segghen/
dat de Ondt-baders oneyghentlijck spreken/
als sy handelen van een Sacrificie. Dese antwooz-
de heeft in't jaer 1612 aen P. Gouda ghegheben Sa-
muël Lansberghen.

Desghelijcks spreeckt oock D. Cabeljau in sijne
Ghenoeemde Catholijcke Waerheydt pag. 187. Wat be-
langht, seyt hy / de oude Leeraers, sy spreken oneyghent-
lijck, wanneer sy het H. Avontmael somtijts eene Offer-
hande noemen, ende men doet haer onghelijck als men
hare woorden soo opneemt, als oft sy het Avontmael voor
eene waerachtighe ende eyghentlijck Soen-offerhande
souden ghehouden hebben.

Maer is't oock moghelijck dat rebelijcke ver-
standen haer met soodanighe kaele uytbluchten
laten paepen :

Heeft dan Augustinus (om andere te verfwijghen)
oneyghentlijck mede ghesproken als hy *Lib. 10. de Ci-
vil. cap. 18.* tot twee-mael toe het Sacrificie der
Christenen seyd te wesen een waerachtigh, sae het
Opperste Sacrificie ? Heeft Chrysostomus oneyghent-
lijck ghesproken als hy *Hom. 17. in ep. ad Heb.* gheseyt
heeft /